

Recenze a zprávy z konference

Raymond ARON, *Opium intelektuálů*, Praha: Academia, 2019, překl. H. Beguivinová, 364 s., ISBN 978-80-200-2941-6.

Předmětná kniha je dílem velmi významného francouzského univerzitního profesora sociologie, filosofa a známého publicisty. Ačkoli vyšlo již r. 1955, bylo překládáno do mnoha jazyků a ve svém francouzském originále vyšlo již několikrát. Jeho ústředním tématem je totiž stále aktuální diskuse předních intelektuálů o revoluci a liberalismu. Je to ona mýtická naděje v komunistickou revoluci, tolikrát usvědčená ze lži a tolikrát znovu vzkříšená. Ve Francii, kde tato debata probíhala velmi bouřlivě v době „století Jean-Paul Sartra“, tj. v období padesátých let minulého století tedy asi deset let po druhé světové válce, která otrásla politickými ideály Západu, rozdělovala společnost na dva nesmiřitelné tábory a vedla k paradoxnímu oživení důvěry k Sovětskému svazu a komunismu (mnohé francouzské duchovní veličiny té doby sympatizovaly s komunismem pohlcujícím státy východní a střední Evropy a dokonce, jako např. Sartre, se stávaly na čas komunisty). Studená válka již byla v plném proudu, zklamání z moskevských procesů a „návratů ze Sovětského svazu“ (I. Silone, A. Gide, A. Koestler) byly zapomenuty. Debaty, v nichž byl komunismus paradoxně spojován s liberalismem, se zúčastnily hvězdy tehdejšího francouzského intelektuálního života J.-P. Sartre, M. Merleau-Ponty, spisovatel A. Camus a R. Aron, který byl jedním z mála, kdo na tento omyl plný mýtus poukazoval.

Dva autoři významné monografie o Aronově životě a díle J.-L. Missik a D. Wolton (*Raymon Aron: Angažovaný pozorovatel*, Mladá fronta, 2003) věnují v této knize pojeté jako rozhovory s Aronem jeho pojetí „opia intelektuálů“, tedy poblouznění intelektuálů ze spojení komunismu s liberalismem, celou kapitolu. Aronova odpověď podává podstatu jeho pojetí tohoto mýtu či opia intelektuálů: „*Postoj k Sovětskému svazu skutečně považuji za problém zcela zásadního významu, a to jak v rovině diplomatické, tak v rovině intelektuální*“. Západní Evropa musela, s pomocí USA, zmobilizovat své síly, aby odvrátila hrozbu stalinistické expanze na Západ. Aron pak pokračuje: „*Tuto, pro mne zcela logickou úvahu však mnozí intelektuálové neprovedli. Jejich odmítnutí lze vysvětlit odporem vůči americké civilizaci a sympatiemi, které v nich vzbuzoval Sovětský svaz, nebo ještě jinak přitažlivostí, jíž na ně působila země, v které oficiálně zvítězila proletářská revoluce*“. Aronova kniha, která je předmětem této recenze, je pak rozsáhlou a hlubokou analýzou širokého politicko-ideologického a kulturně-historického kontextu tohoto tragického „opiového“ mýtu mnoha západních intelektuálů. Něco podobného se v období třicátých let minulého století (po moskevských procesech) odehrávalo i u nás v tehdejší ČSR jen s tím rozdílem, že těch několik málo prozřelých zemřelo dříve (např. K. Teige), než ti, kteří za zklamanou lásku k sovětskému komunismu skončili na šibenici (např. Z. Kalandra).

Aronova předmětná kniha není jen plastickým obrazem té doby plné obludných protivenství,

falešné svobody, prolhaného boje za mír v „zemi zla“, zoufalství porobených národů a sofistikovaných politických her představitelů národů svobodných. Pozorný čtenář najde v tomto velkolepém Aronově díle i mnoho jemných psychologických postřehů k mentalitě intelektuálů – sám pojem intelektuála je zde nahlížen v rozsáhlé síti možných konotací (intelektuál, inteligent, vzdělanec apod.). Za pozoruhodné a podstatné je možné považovat následující: *„Intelektuálové jsou v každém táboře ti, kteří z názorů nebo zájmů dělají teorie: už z definice jim nestačí žít, oni chtějí svůj život změnit v myšlenky. Na otřepané představě intelektuálů jakožto profesionálních revolucionářů, kterou v poněkud jemnější podobě převzali i sociologové (J. A. Schumpeter), nicméně kousek pravdy je“*. Tím kouskem pravdy je asi to, že tito intelektuálové tu svou „revoluci“ dělají spíše po kavárnách než na ulicích.

Milan Nakonečný
(TF JU, nakonecny@tf.jcu.cz)